

17. Öğrenci ve öğretmen görüşleri doğrultusunda etkileyici okuma görselleri¹**Ceren DEMİRTAŞ²****Fulya TOPÇUOĞLU ÜNAL³**

APA: Demirtaş, C. & Topçuoğlu Ünal, F. (2022). Öğrenci ve öğretmen görüşleri doğrultusunda etkileyici okuma görselleri. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (31), 271-290. DOI: 10.29000/rumelide.1221528.

Öz

Bireyin ana dili becerilerinden biri olan okuma çok yönlü bir gelişim ve değişim arz etmektedir. Okuma becerisi alanında ele alınan konuların başında, günümüzde problem teşkil eden okuma alışkanlığı yer almaktadır. Okuma alışkanlığı bireyin okumayı sistematik biçime getirmesi, devamlı yaptığı bir davranış hâline dönüştürmesidir. Okuma alışkanlığının kazandırılması için birçok yerde okumanın önemini vurgulayan, okumaya motive eden, güdüleyen ve okumanın faydalarını gösteren görsellerle karşılaşmaktadır. Fakat bu görsellerin bireyler üzerinde bıraktığı etki, bireylerin görseller hakkındaki duygu, düşünceleri ve görüşleri; öğrenci ve öğretmenlerin nasıl bir okuma görselinden etkilendiği bilinmemektedir. Araştırmanın amacı öğrenci ve öğretmenlere okumaya güdüleyici bir okuma görseli betimlemek veya çizdirmektir. Bu çalışmada tarama yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın katılımcıları 2020- 2021 eğitim-öğretim yılında, Uşak ili devlet ortaokullarında öğrenim gören ortaokul öğrencileri ve okullarda çalışmakta olan Türkçe öğretmenleridir. Katılımcılar gönüllülük esasıyla seçilmişlerdir. Araştırmanın verileri yarı yapılandırılmış görüşme formuyla toplanmıştır. Formda öğrenci ve öğretmenlere etkileyici bir okuma görselinin taşıması gereken özellikler sorulmuş, öğrenci ve öğretmenlerden etkileyici bir okuma görseli betimlemeleri veya çizmeleri istenmiştir. Ayrıca bir ayda kaç kitap okudukları ve okudukları kitap türü de sorulmuştur. Veriler içerik analiziyle yorumlanmıştır. Öğrenci ve öğretmenlerin çizdikleri ve betimledikleri görseller sunulmuştur. Öğrenci ve öğretmenlere göre etkileyici bir okuma görselinin; dikkat çekici, mesajı anlaşılır, yaş grubuna uygun, renkli, ilgi çekici, doğayla ilgili ve bilinçlendirici olması gerektiği tespit edilmiştir.

Anahtar kelimeler: Okuma, okuma alışkanlığı, okuma görselleri, öğrenci görüşleri, öğretmen görüşleri

Impressive reading visuals according to student and teacher's opinions**Abstract**

Reading, which is one of the native language skills of the individual, presents a versatile development and change. At the beginning of the subjects discussed in the field of reading skill is the habit of

¹ Bu makale Ceren DEMİRTAŞ'ın, Dumlupınar Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı'nda, Prof. Dr. Fulya TOPÇUOĞLU ÜNAL danışmanlığında yapmış olduğu "Okuma üzerine kurgulanmış görsellerin öğrenci ve öğretmen görüşleri doğrultusunda değerlendirilmesi" (2021) adlı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

² Bilim Uzmanı (Kütahya, Türkiye) / Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Türkçe Ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı (Kütahya, Türkiye), ceren.kervan@outlook.com, ORCID ID: 0000-0002-3094-3953 [Araştırma makalesi, Makale kayıt tarihi: 03.10.2022-kabul tarihi: 20.12.2022; DOI: 10.29000/rumelide.1221528]

³ Prof. Dr., Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı (Kütahya, Türkiye), fulyatopcuoglu@gmail.com, ORCID ID: 0000-0003-3981-9841

reading, which is a problem today. The habit of reading is the individual's systematic way of making reading and turning it into a behavior that he constantly does. In order to gain the habit of reading, visuals emphasizing the importance of reading, motivating and motivating reading and showing the benefits of reading are encountered in many places. However, the effect of these images on individuals, their feelings, thoughts and opinions about the images; It is not known how students and teachers are affected by a reading visual. The purpose of the research is to have students and teachers describe or draw a reading image that motivates reading. Scanning method was used in this study. The participants of the research are secondary school students studying in public secondary schools in Usak and Turkish teachers working in schools in the 2020-2021 academic year. Participants were selected on a voluntary basis. The data of the research were collected with a semi-structured interview form. In the form, students and teachers were asked about the characteristics that an impressive reading image should have, and students and teachers were asked to describe or draw an impressive reading image. In addition, the number of books they read in a month and the type of book they read were also stated. The data were interpreted with content analysis. Visuals drawn and described by students and teachers are presented. According to students and teachers, an impressive reading visual; It has been determined that it should be remarkable, the message is understandable, appropriate for the age group, colorful, interesting, related to nature and raising awareness.

Keywords: Reading, reading habit, images of reading, views of students and teachers

Giriş

Birey dünyaya geldiği ilk andan itibaren dili edinmekte, sonrasında eğitim-öğretim hayatıyla öğrenmeye başlamaktadır. Dil öğrenme bireyin kendi isteğiyle gerçekleşen bir süreçtir. Temel dil becerileri ve dil bilgisi öğrenme alanından oluşan Türkçe dersi bireyin dil öğrenmesine katkı sağlamaktadır. Okullarda verilen ana dili eğitiminin genel hedefi; öğrencilerin hayat boyunca kullanabilecekleri okuma, yazma, konuşma ve dinleme becerileriyle etkili iletişim kurarak sosyal ve bireysel yönden kendilerini geliştirmesi ve mesleki beceriler kazanmasıdır. Okullarda ilk olarak okuma-yazma öğretilir ve daha sonra verilen okuma eğitiminin temel hedeflerinde okuma sevgisi, okuma alışkanlığı, okuma ilgisi aşılmanmaya çalışılır (Güneş, 2013b). “Okuma, bilgi edinmenin yollarından biri, hayatın devamını sağlamak ve toplumda kendini gerçekleştirebilmek için önemli bir vasıta, kültürü tanımak ve aktarabilmek için bir araçtır” (Ürün Karahan, 2015: 14). Okuma doğuştan gelen bir beceri değildir. Çocuklar okumayı kendi kendilerine bir anda öğrenemezler. Okullarda sistemli bir eğitim ve çeşitli etkinliklerle okuma öğretilmektedir. Okumak bireyin okul hayatının temel parçasıdır. “Okuma hem bir yetenek hem de davranış biçimidir. Okuma etkinliği, yazılanların nasıl okunacağı bilgisi ve bunu yapmak için duyulan gereksinim bir araya getirilerek gerçekleştirilir” (Savaş, 2018: 73).

Okulda ilk önce okuma ve yazmayı öğrenen öğrenci, ne kadar doğru öğrenirse o kadar doğru okur, ne kadar doğru okursa o kadar doğru anlar ve o kadar doğru yazar ya da o kadar doğru konuşarak doğru anlatır. Öğrencinin bu becerilere sahip olması ana dili eğitiminin hedeflerindedir. Bu hedefler sadece okul hayatında değil bireyin tüm yaşamı boyunca ihtiyacıdır (Güneş, 2013b). Ana dili eğitiminde okuma becerisi bireye akademik olarak fayda sağladığı gibi bireyin günlük yaşamına da birçok yönden fayda sağlamakta ve bireyin günümüz çağına ayak uydurabilmesinde önemli bir yer arz etmektedir. “Öğretim hayatının neredeyse tamamında okuma yardımıyla bilgiye ulaşılmakta ve öğretim hamleleri bu temel üzerine inşa edilmektedir. Bu yönüyle, okuma alışkanlığı kişiye yaşamı boyunca kullanacağı öğrenme kaynaklarının kapılarını aralamaktadır. Okuma alışkanlığının edinilmesi, birçok entelektüel maharetin de aktif kullanımını sağlamaktadır” (Sevgi ve Karakaya, 2021: 1205).

Okuma alışkanlığı bireye zengin kelime hazinesi; analiz, sentez, değerlendirme gibi birçok üst düzey düşünme becerisi kazandırır ve bireyin ufkunu açar. Tüm bu kazanımlar bireye hızla değişen ve gelişen dünyayı anlamlandırma sürecinde fayda sağlar (Aküzüm ve Bars, 2022). Çağdaş ve düzeyli bir toplum, okuma yetenek ve alışkanlığı kazanmış bilinçli bireylerden oluşmaktadır. Okuma bireyi topluma kazandırarak, bireyin çevresiyle sağlıklı iletişim kurabilmesini sağlar. Okuyan birey daha eleştirel ve seçici olur, değerlendirme yeteneği kazanır. Aynı zamanda okuma eylemi bireyin iç dünyasını geliştirerek, dış dünyasına da ışık tutar. Okuma sayesinde yorumlama becerisi kazanan birey, kendini daha iyi ifade edebilir, yeni bilgiler edinerek her açıdan kendini geliştirebilir. Tüm bu faydalar okuma eğitiminin başarılı bir şekilde gerçekleşmesiyle elde edilir. Okuma eğitimi, okullarda ilköğretimin başından sonuna kadar verilir. Birey sonraki eğitim hayatında da bu beceriyi kazanmaya devam eder ve okuma ömür boyu süren bir etkinlik hâline gelir (Topçuoğlu, 2010).

Günümüzün en sık gündeme gelen problemlerinden biri okuma alışkanlığıdır. Türkiye’de kitap okuma alışkanlığı ile ilgili tutumun genel olarak olumsuz olduğu görülmektedir (Şeref ve Şahin, 2022). Alışkanlık bir davranışın sürekli hâle getirilme işidir. Okuma alışkanlığı, okumayı hayatı boyunca sürekli ve düzenli uygulayan kimselerin okuma faaliyetidir. Günümüzde büyük çoğunluğun okulda okumayı öğrendikten sonra bunu sadece ihtiyaç olarak yapması, alışkanlık hâline getirmemesi, okumayan bir toplumun oluşmasına neden olmuştur. Türkiye İstatistik Kurumu “Zaman Kullanım Araştırması Raporu” (2014- 2015) verilerine göre okuma oranı % 3,2’dir. Bu oran da Türk toplumunun okuma kültürüne neredeyse hiç sahip olmadığını göstermektedir.

Okumayı alışkanlık hâline getirip, toplumca benimsemek okuma kültürünün oluşması demektir. “Okuma kültürü, bireyin okuma eylemi ile ilişkisinin düzeyi ve niteliği” anlamına gelir” (Yılmaz, 2012: 146). Okuma kültürü; bireylerin yazılı materyallerin kendisine sunduğu mesajları anlaması, sorgulaması, paylaşması ve bunu alışkanlık hâline getirerek birçok fayda sağlamasıdır (Sever, 2013). Bireyler kazandıkları okuma becerisini, okuma sevgisi ve okuma alışkanlığına dönüştürerek okuma kültürü edinmektedir. Okuma kültürüne sahip bireylerin yetiştirilmesi, toplumun da bu kültürü benimsemesini sağlamaktadır (Öztürk, 2020). Toplumun okuma kültüründen bahsedebilmek için okumanın toplum olarak her bireyde uygulanan bir eylem olması gerekir. Okuyan bireyler toplumun diğer bireylerini etkileyerek onlarda okuma alışkanlığı oluşturabilir. Böylelikle toplumda okuyan birey sayısı arttıkça okuma kültürü yapısı yerleşir (Gürcan, 1999).

“Her geçen gün, okuma veya okuma kültürünün birey ve toplumlar için vazgeçilemez birer değişim ve gelişim alanları olduğu ve bu değişim ve gelişim alanlarının ihmal edilemeyecek düzeyde önem arz ettiği daha iyi anlaşılmaktadır” (Şeref ve Şahin, 2022: 134). Okuma kültürünün oluşması için toplumu oluşturan bireylerde ilgi, istek ve motivasyonun olması gerekmektedir. Okuma ilgisi bireyin zihnini harekete geçiren ve bireyi okumaya yönlendiren bir güçtür. Bu güç okumayı sevme, alışkanlık hâline getirme, dil, zihinsel ve sosyal becerileri geliştirme gibi çeşitli yararlar sağlamaktadır. Okumanın alışkanlık hâline gelmesinde rol oynayan birçok etken bulunmaktadır. Bunlar arasında en başta çocuğun ailesi, sonra da içinde yaşadığı toplum, okulu ve öğretmeni yer almaktadır. Okuma alışkanlığının erken yaşlarda edinilmemiş olması okuma alışkanlığını olumsuz etkileyebilmektedir. Bunun için okumanın erken yaşlardan itibaren geliştirilmesi gerekmektedir. Çocukların kitaba ve okumaya karşı ilgileri yaş ilerledikçe azalabilmektedir. Okuma alışkanlığının kazanılmasında ebeveynin rolü son derece önemlidir (Topçuoğlu Ünal ve Yiğit, 2014). Anne ve baba çocuğun okuma alışkanlığı kazanması ve okuma eylemini bir zevk hatta yaşam biçimi hâline getirmesine öncü ve rehber olmalıdır. Kitap okumanın, öğrenim sürecinin bir parçası olduğu ve yaşam boyu süreceği öğretmenler tarafından özellikle vurgulanmalıdır. Okuma alışkanlığı kazanmayanların öğrenimlerinin eksik kalacağı anlayışı öğrencinin zihninde yer

etmelidir. Bireylerin nesnel, özgür ve eleştirel bir düşünce tarzına sahip olması için kitap okuması gerektiği görüşü her yaş grubuna kazandırılmalıdır.

Türkiye’de 15 yaş üstü nüfusun okuma alışkanlıklarını; kitap seçme, okuma ve satın alma davranışlarını; sosyal medya, televizyon kullanma alışkanlıklarını; kütüphane kullanımlarını; kitaba erişimlerini nasıl gerçekleştirdiklerini belirlemek ve okuma kültürü oluşturmak için yapılması gerekenleri saptamak amacıyla Okuma Kültürünü Yaygınlaştırma Platformu ve Türkiye Yayıncılar Birliği tarafından 2019 yılında “okuma kültürü araştırması” yapılmıştır. Araştırmada okumayı en çok neyin tetiklediğinin belirlenmesi, Türkiye’deki okur profilinin ve okuma kümelerinin oluşturulması, okuma alışkanlıklarının incelenerek ailelerin bu konuda neler yaptıkları ve kitaplara, kütüphanelere erişimde karşılaşılan zorlukların tespiti yapılmıştır. Araştırmanın veri ve analiz sonuçları raporlanmıştır. Bu raporda araştırma bulgularına göre son üç ayda en az bir kitap okuyanların oranı %64, inanç veya ders kitapları dışında basılı kitap okuma oranı %44,6, kitap satın almak için en çok etki eden faktörlerin kitabın konusu ve arkadaş tavsiyesi olduğu, bir yılda hiç kitap almayanların oranı %40, 20’den fazla kitabı olanların oranı %32, evinde 20- 100 arası kitap olanların oranı %42 sonuçlarına ulaşılmıştır. Bulgulara göre okuma kümeleri incelendiğinde okuyanlar grubu %42,3’tür. Okumayanlar grubu ise %22,5’tir. Türkiye üç ayda ortalama 2,7 kitap okumuştur. Okumanın toplumda daha çok keyif için yapılan bir eylem olduğuna ve toplumun dörtte birinin ayda en az bir kitap aldığına, okumanın en çok evde yapıldığına ulaşılmıştır. Sosyal medya kullananların daha fazla kitap okuduğu, toplumun üçte birinin fuarlarla temasının bulunduğu, ülke genelinde kütüphanelerin fazla kullanılmadığı görülmüştür. Ailenin kitap almasının okumayı artırdığına ulaşılmıştır. Okuma kültürünün ailenin desteğiyle artacağı savunulmakta ve genç ailelerin okumaya daha çok destek verdiği gözlemlenmiştir.

Okuma alışkanlığı kazandırılmadan önce öğrencilerin okuma becerilerine önem verilmelidir. “Okuma becerilerini geliştirmede okuma modellerinden ve Türkçe öğretimindeki uygulamalardan hareket edilmektedir” (Güneş, 2007: 149). Bu okuma modellerinden biri de görsel okumadır ve aynı zamanda Türkçe öğretiminde görseller kullanılmaktadır. Özbay’a (2014) göre görsel okuma, birtakım imgeleri anlamak ve imgelere dayalı yorumlara ulaşmaktır. Öğrencilerin görsel imgeleri değerlendirmesi, görsel öğrenme tekniklerini kullanması amaçlanmakta ve görseller önem kazanmaktadır. Bunun sebebi ise günümüz çağında bilgilerin dijital ekranda görsellerle yayılmasıdır. Bilgileri yönetmek üst düzey görsel becerilerin kullanılmasına bağlı olarak öğrencide öğrenmeyi, düşünmeyi, anlam kurmayı sağlamaktadır. Görsellerle öğrencinin zihni uyarılarak dikkati dinç tutulabilmektedir.

“Teknolojinin hızla ilerlediği günlük yaşantıda; televizyonda, bilgisayar ekranında, fotoğraflarda ve görsel imajlarda sürekli bir bilgi yüklemesi ile karşılaşmaktadır. Bu bilgileri anlamlı bir şekilde yorumlamak, günlük yaşantının devam ettirilebilmesi, bireyler arasında iletişimin sağlanabilmesi ve yeni bilgilerin öğrenilebilmesi için gereklidir” (Melanhoğlu, 2012: 317). Son yıllarda dünyada bilgi üretimi hızla artmış ve bilgiler sadece yazılı değil görsel olarak da sunulmaya başlanmıştır. Bu durum görsel bilgi kültürünü oluşturmuş ve görsel öğrenmeyi yaygınlaştırmıştır. “Birey olarak yaşamsal faaliyetleri kolaylaştırmak, toplumsal düzene uyum sağlamak, gereksinimleri karşılamak için üretilenden yararlanmak gibi amaçlar doğrultusunda, bilgi birikimi ve deneyimler sonucunda öğrenilmiş ve sürekliliğini koruyan görsel okumalar, her an ve alanda gerçekleştirilmektedir” (Özgeldi Büyüktopbaş ve Uçar, 2021: 164). Okullarda öğrenciler görseller aracılığıyla bilgiye ve düşünceye ulaşabilmektedir. Görselleri kavramak artık kendini güncel olarak yenilemek ve topluma ayak uydurmak isteyen her birey için bir şart hâline gelmiştir. Bireyin mesajı doğru algılayabilmesi için verilen görseli okuyabilmesi gerekmektedir. “Bir görseli okumak demek her şeyden önce onu fark etmek ve algılamak

demektir. Bir başka ifadeyle dışarıdan gelen görsel bir uyarıcıyı iç görüntüye yani zihinsel görüntüye ve kavrama dönüştürmek demektir” (Güneş, 2013a: 4).

Okuma becerisinin kazandırılmasında kullanılan yöntem-tekniklerin ve buna ilişkin materyallerin kalıcı öğrenmeyi sağlaması gerekmektedir. Bu da öncelikle okuyucunun görsel algısının oluşturulmasına bağlıdır. Öğrenci görsel algısını kullanarak okuma becerisini geliştirir. Görseller; soyut olanı somutlaştırarak bireyin daha net anlamasını sağlar, bu da bilginin kalıcılığını artırır. Eğitim ve öğretimde kullanılan görsel materyaller büyük öneme sahiptir. Zor ve karmaşık durumları daha kolay kavranabilir hâle getirerek öğrencinin bu zihinsel süreci yapılandırmasına katkı sağlar (Kuşçu, 2017). “İnsanlığın varoluşundan beri görsellik, iletişimin başlıca anahtarı olmuştur. Bilginin hızla çoğaldığı ve tüketildiği çağımızda ise, görselliğin önemi daha da artmaktadır. Nitekim pek çok eğitimbilimci çocukların öğrenmelerinde görsel yolun, etkin öğrenme yollarından biri olduğunu belirtirler” (Uzuner, Aktaş ve Albayrak, 2010: 722). Görseller sayesinde hayal gücünün gelişmesi, buna yönelik öğrencide ilgi ve isteğin oluşması, bunun sonucunda da öğrencinin derse katılımıyla keyifli bir eğitim-öğretim, verimli bir ders ve kaliteli bir ortam oluşması sağlanabilmektedir. Bu yüzden görseller okuma alışkanlığının oluşmasında da yardımcı faktörler olmaktadır.

Derste öğrencilerin seviyelerine ve ilgilerine uygun araç- gereçlerin kullanılması, öğrenmeyi kolaylaştırmakta ve bilgilerin kalıcılığını artırmaktadır. Günümüzde eğitim, sanat ve benzeri alanlarda kullanılan görsel- işitsel araçlar, kitleleri etkileme ve eğitime gücüne sahip hâle gelerek günden güne önemini göstermektedir. Görsel ve işitsel öğeler, amaçlandığı gibi kullanıldığında eğitim- öğretim daha eğlenceli hâle gelmekte ve öğrenciler üzerinde olumlu etkilere neden olarak öğretimi kolaylaştırmaktadır. Görsellerin önemini karikatürist William Gropper “Bir resim bin sözcüğe bedeldir” cümlesiyle vurgulamıştır (Kuşçu, 2017). “Görsel öğelerin hem soyut hem de soyut düşünme aşamasında ama özellikle de somut düşünme aşamasında öğrencilerin düşünme, anlama ve anlatma becerilerini geliştirici bir yönünün olduğu bilinmektedir” (Kırbaş, Orhan ve Topal, 2012: 2233). Kısaca görseller, gelişen ve değişen teknoloji çağında bir ihtiyaç hâline gelmiştir. Toplumdaki her birey yürüdüğü caddelerde, yaşadığı ortamda, izlediği televizyonda kısaca her zamanda ve her mekânda görsellerle karşılaşabilmektedir (Melanlıoğlu, 2012). Her birey birbirinin aynısı değildir; özellikleri, kapasitesi, zekâ düzeyi, algılama biçimi, öğrenme yöntemi farklıdır. Dolayısıyla her bireyin kitaplar hakkındaki görüşleri, kitap okuma alışkanlıkları, kitaba olan ilgileri de farklıdır. Bu yüzden araştırmada öğrenci ve öğretmenlere etkileyici bir okuma görselinin taşınması gereken özellikler sorulmuş, öğrenci ve öğretmenlerden etkileyici bir okuma görseli betimlemeleri veya çizimleri istenmiştir. Böylece okuma görsellerinin bireyleri etkileyerek okuma alışkanlığı kazandırması ve toplumda okuma kültürünün oluşması hedeflenmiştir. Ayrıca öğrenci ve öğretmenlere bir ayda kaç kitap okudukları ve okudukları kitap türünün de sorulması, sahip oldukları okuma alışkanlığının belirlenmesini sağlamaktadır. Araştırma öğrenci ve öğretmenleri bu konuda düşündürmesi, kitabın öneminin kavranması, etkileyici kitap okuma görsellerinin okuma alışkanlığına katkı sağlaması ve yeni okuma görselleri oluşturulması açısından önem taşımaktadır.

Yöntem

Araştırmanın deseni

Araştırmada tarama deseni kullanılmıştır. Tarama deseninde, geçmişte olmuş veya hâlâ olan bir durumu olduğu şekliyle betimlemek amaçlanır. Var olanın değiştirilmeden gözlenip sunulması esastır. Araştırmacı bunu yaparken doğrudan incelenecek olana ya da önceden olan görüntü, resim, istatistik,

yazılı belge ve görüntü verilerine, alandaki uzmanlara başvurur. Verileri düzenleyip kendi gözlemleri ile yorumlar (Karasar, 2017). Araştırmada öğrenci ve öğretmenlerin etkileyici bir okuma görselinin taşınması gereken özellikler hakkında görüşleri alınmış ve onlardan etkileyici bir okuma görseli çizmeleri/betimlemeleri istenmiştir. Veriler uzman görüşüne başvurularak hazırlanan form aracılığıyla toplanmıştır. Toplanan veriler analiz edilerek rapor hâline getirilmiştir.

Çalışma grubu

Araştırmanın çalışma grubunu devlet ortaokullarında öğrenim gören 40 ortaokul öğrencisi ve Millî Eğitim Bakanlığında görev yapan 25 Türkçe öğretmeni oluşturmaktadır. Katılımcılar gönüllülük esasıyla araştırmaya dâhil olmuşlardır. Çalışma grubu, amaçlı örnekleme yöntemlerinden kolay ulaşılabilir durum örnekleme yoluyla seçilmiştir. Kolay ulaşılabilir durum örnekleme yönteminde araştırmacı yakın ve erişilebilmesi kolay olan bir durumu seçer. Bu örnekleme yöntemi araştırmaya hız ve pratiklik kazandırır (Yıldırım ve Şimşek, 2016).

40 öğrenci ve 25 öğretmenin kişisel bilgiler, kitap okuma sıklığı gibi formun birinci kısmında yer alan sorulara verdikleri cevaplar, frekans ve yüzde değerleri alınarak gösterilmiştir. “Frekans dağılımı, belli bir değışkene ait her bir verinin yinelenme (f) sayısını gösteren bir tanımlamadır. Tek tek toplanmış ve üzerinde herhangi bir işlem yapılmamış verileri daha anlaşılır yapmanın bir yolu, frekans dağılımı çıkartmaktır” (Karasar, 2017: 259). Frekans dağılımı ve yüzde değerleri “SPSS 22” bilgisayar programı kullanılarak elde edilmiştir.

Katılımcı öğretmenler

Yarı yapılandırılmış görüşme formunu dolduran katılımcı öğretmenlerin, formun birinci kısmında yer alan sorulara verdikleri cevaplar tablolastırılmıştır.

Tablo 1: Katılımcı Öğretmenlerin Cevapları

	Gruplar	(f)	(%)
Cinsiyet	Kadın	18	72
	Erkek	7	28
Yaş	30- 35	9	36
	35- 45	14	56
	45- 55	2	8
Bir ayda okuduğu kitap sayısı	1-4	19	76
	5-7	3	12
	8 ve üzeri	3	12
Okuduğu kitap türü	Roman	12	48
	Deneme	5	20
	Hikâye	4	16
	Macera	2	8
	Karma	2	8
Öğrenim durumu	Lisans	22	88
	Yüksek lisans	2	8
	Doktora	1	4
Mezun olduğu fakülte	Eğitim fakültesi	21	84
	Fen- edebiyat fakültesi	3	12
	Diğer	1	4
Mesleki deneyim	5-10	2	8
	10-15	9	36
	15-20	9	36
	20 ve üzeri Toplam	5	20
		25	100

Tabloya göre; katılımcı öğretmenlerin 18'i kadın, 7'si erkektir. Çoğunluğu (%72) kadın öğretmenler oluşturmaktadır. Yaş grubu 30-35 olan 9 öğretmen, 35-45 olan 14 öğretmen, 45-55 olan 2 öğretmen bulunmaktadır. Öğretmenlerin yarısından fazlası (%56), 35-45 yaş grubundadır. Öğretmenlerin 19'u bir ayda 1-4, 3'ü bir ayda 5-7, kalan 3'ü bir ayda 8 ve üzeri sayıda kitap okumaktadır. Çoğunluk sayıda (%76) öğretmen, bir ayda toplam 1 ve 4 aralığında kitap okumaktadır. Okunulan kitap türlerinde ise; 12 öğretmen romanı, 5 öğretmen denemeyi, 4 öğretmen hikâyeyi, 2 öğretmen macerayı, 2 öğretmen de karma türleri tercih etmektedir. Dolayısıyla öğretmenlerin yarıya yakını (%48) roman okumaktadır. Katılımcı öğretmenlerin 22'si lisans, 2'si yüksek lisans, 1'i doktora mezunudur. Öğretmenlerin çok düşük oranda yüksek lisans (%8) ve doktora (%4) yaptığı görülmektedir. Mezun olunan fakülte %84 oranında eğitim fakültesidir. Bunu %12'lik oranla fen-edebiyat fakültesi ve %4 oranla diğer fakülteler takip etmektedir. Öğretmenlerin diğer fakültelerden atanma oranı oldukça düşüktür. Mesleki deneyimi 10-15 ve 15-20 olan 9 öğretmen, 5-10 yıl mesleki deneyim süresine sahip olan 2 öğretmen, 20 ve üzeri mesleki deneyim süresine sahip olan 5 öğretmen bulunmaktadır. Bunun sonucunda öğretmenlerin tecrübeye sahip oldukları görülmektedir.

Katılımcı öğrenciler

Yarı yapılandırılmış görüşme formunu dolduran katılımcı öğrencilerin, formun birinci kısmında yer alan sorulara verdikleri cevaplar tablolatırılmıştır.

Tablo 2: Katılımcı Öğrencilerin Cevapları

	Gruplar	(f)	(%)
Cinsiyet	Kadın	20	50
	Erkek	20	50
Sınıf düzeyi	5.sınıf	10	25
	6.sınıf	7	17,5
	7.sınıf	10	25
	8.sınıf	13	32,5
Bir ayda okuduğu kitap sayısı	0	2	5
	1-4	22	55
	5-7	6	15
	8 ve üzeri	10	25
Tercih ettiği kitap türü	Resimli	30	75
	Resimsiz	10	25
	Toplam	40	100

Tabloya göre, araştırmaya 20 kadın ve 20 erkek öğrenci katılmıştır. Cinsiyet dağılımında yüzdelik oranları eşittir. Öğrencilerin 10'u 5. sınıfa, 7'si 6. sınıfa, 10'u 7. sınıfa ve 13'ü 8. sınıfa gitmektedir. 5. ve 7. sınıfa giden öğrenci sayısı eşittir. Katılımcı öğrencilerin 2'si bir ayda hiç kitap okumamaktadır. Bir ayda 1-4 kitap okuyan öğrenci sayısı 22'dir. 5-7 kitap okuyan öğrenci sayısı 6'dır. Bir ayda 8 ve üzeri kitap okuyan öğrenci sayısı ise 10'dur. Dolayısıyla öğrencilerin yarısından fazlası (%55) 1-4 kitap okumaktadır. Öğrencilerin 30'u resimli, 10'u resimsiz kitap tercih etmektedir. Resimli kitap tercih eden öğrencilerin oranı %75'tir. Bu oran görsellerin önemli olduğunu savunan bu araştırmaya katkı sağlamaktadır. Öğrencilerin resimli kitap okumaları bu bakımdan değer taşımaktadır.

Veri toplama aracı

Araştırmanın veri toplama aracı yarı yapılandırılmış görüşme formudur. Öğrencilere ve öğretmenlere ayrı form hazırlanmıştır. Form iki kısımdan oluşmaktadır. İlk kısımda katılımcı öğretmenlere cinsiyeti, yaşı, kitap okuma sıklığı, okuduğu kitap türleri, öğrenim durumu, mezun olduğu fakülte ve mesleki deneyim süresi sorulmuştur. Katılımcı öğrencilere ise cinsiyeti, sınıfı, kitap okuma sıklığı, resimli ya da

resimsiz kitap tercihleri sorulmuştur. İkinci kısımda öğrenci ve öğretmenlerin etkileyici bir okuma görselinin taşınması gereken özellikler hakkında görüşleri alınmış ve katılımcılardan etkileyici bir okuma görseli çizmeleri veya tasvir etmeleri istenmiştir. Soruların geçerlik ve güvenilirliği araştırmacı tarafından yapılan pilot uygulama ile saptanmıştır. Araştırmada sorular hazırlanırken ilgili alan yazın taranarak uzman görüşüne başvurulmuştur. Uzman görüşü, geçerliği test etmek için kullanılmıştır (Büyükoztürk, 2018). Uzman görüşlerinden yola çıkarak oluşturulan sorular ön uygulama yapılarak denenmiştir. Pilot uygulama üç öğrenci ve iki öğretmenle gerçekleştirilmiştir. Yapılan ön uygulama sonucunda formun uygulanabilir olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Verilerin analizi

Araştırmada nitel veri analizi tekniklerinden içerik analizi kullanılmıştır. İçerik analizinde amaç, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2016). İçerik analizi araştırmada kullanılan aracın içeriğinin incelenmesi ve istatistiksel olarak gösterilmesidir. (Neuman, 2017). Araştırmanın verileri betimsel istatistiklerle de desteklenmiştir. “Nitel veriler, toplumsal yaşamdaki insanlar, eylemler ve olayları tarif ya da temsil eden metin, yazılı kelimeler, cümlecikler veya semboller biçimindedir. Nitel araştırmacılar seyrek olarak istatistiksel analiz kullanır” (Neuman, 2017: 659). Analiz edilen bulguların frekans ve sıklık değerlerine “SPSS 22” paket programı kullanılarak ulaşılmıştır. Araştırmada çıkan sonucun gerçeği yansıtması ve samimi olması için katılımcıların cevapları doğrudan alıntılarla desteklenmiştir. Katılımcılar harf ve numarayla gösterilmiştir. Analiz edilen veriler, araştırmanın bulgular kısmında ayrıntılı olarak ele alınmıştır.

Bulgular

Öğretmenlere göre etkileyici bir okuma görselinin nasıl olması gerektiğine dair bulgular

Öğretmenlere etkileyici bir okuma görselinin nasıl olması gerektiği sorulmuş ve alınan cevaplar tablolaraştırılarak sunulmuştur.

Tablo 3: Etkileyici Bir Okuma Görselinin Taşınması Gereken Özellikler

Özellik	Katılımcı	(f)
Dikkat çekici	K1, K3, K5, K6, K14, K15, K18, K19, K21, K22, K25	11
Merak uyandırıcı	K2, K5, K18, K19	4
Mesajı anlaşılır	K4, K5, K7, K14, K17	5
Renkli	K3, K6, K19	3
Metnin içeriğine uygun	K8, K22, K25	3
Doğru renk kullanımı	K9, K25	2
Yaş grubuna uygun	K5, K10, K15, K17, K22	5
İlgi alanlarına hitap eden	K11	1
İlginç	K12	1
Anlaşılır	K13	1
Fantastik	K16	1
Okuma isteği uyandıran	K20, K24	2
Güncel	K21	1
Yazısız	K23	1
Hayal gücünü geliştiren	K15, K18, K24, K25	4
Çarpıcı	K4	1
Yorumlanabilir	K4	1
Zıtlıkları ifade edici	K6	1
İz bırakan	K7, K21	2
Gerçekçi	K8	1
Yönlendirici	K9	1
Yaşam şartlarına uygun	K10	1
Dijital yaşama yönelik	K11	1

Yararlı	K12	1
Düşündürücü	K12	1
Güldürücü	K12	1
Özlu	K12	1
Evensel	K17	1
Farklı	K19, K23	2
Bilimsel	K21	1

Tablo 3'te tek tek katılımcıların verdikleri cevaplar kullanılarak, etkileyici bir okuma görselinin taşınması gerektiği özellikler toplamda 30 adet olarak ele alınmıştır. Katılımcıların çoğu (11 öğretmen), etkileyici okuma görselinin dikkat çekici olması gerektiğini belirtmişlerdir. Genel olarak bakıldığında en çok vurgulanan özellikler sırasıyla mesajı anlaşılır, yaş grubuna uygun, merak uyandırıcı, hayal gücünü geliştiren, renkli ve metnin içeriğine uygun olmasıdır. Ayrıca öğretmenler etkileyici bir okuma görselinin; doğru renklerin kullanılması, okuma isteği uyandırması, iz bırakması ve farklı olması gerektiğini düşünmektedir. Bazı öğretmenlerin konuya bakış açıları aşağıda sunulmuştur:

“Bence etkili bir okuma görseli için günümüz dünyası üzerinden çizimler yapılmalı. Karakterler çocuk olmalı, onların günümüz dünyasındaki bakış açıları yansıtılmalı, renkler doğru şekilde kullanılmalı. Öğrencileri tedirgin edecek ya da yanlış yönlendirecek öğelere yer verilmemeli. Kız ve erkek öğrencilere eşit oranda yer verilmeli. Günümüzde sıkça karşılaştığımız dijital okuma üzerinde de durulabilir” (K9).

“Yaş grubuna ve yaşam şartlarına hitap etmelidir. Onların günlük hayattaki karşılaştıkları durum veya olaylarla alakalı olmalıdır. Hayatında trene binmemiş bir öğrenciyeye tren içinde okumanın önemini anlatan bir resim seçilmemelidir” (K10).

“Bir önceki soruda ne kadar 6. resim etkiledi desem de bana göre okuma görseli fotoğraf değil, çocukların beğeneceği resimlerden oluşmalıdır. Fotoğraf bana göre çok gerçekçi, hâlbuki kitaplar benim kafamda gerçeği yansıtmaz. Ben kitaptaki dünyayı kafamda kendim çizerim. Orası benim ayrı bir dünyamdır. Kitaplar, beni gerçek dünyadan ayırıp bambaşka dünyalara götüren bir araçtır. Bu yüzden görsellerinin de fantastik veya illüstrasyon tarzında olmasının uygun olacağını düşünüyorum” (K16).

Öğretmenlerin etkileyici bir okuma görseli çizimlerine dair bulgular

Öğretmenlerden etkileyici bir okuma görseli çizimleri ya da hayallerindeki etkileyici bir okuma görselini tasvir etmeleri seçenekli bir soru olarak sorulmuştur. Çizim kabiliyet gerektiren bir beceridir. Bu yüzden öğretmenlerin çoğu (21 kişi) yeteneğinin olmadığını üzülerek belirtmiş, kendilerini etkileyen bir okuma görselinin nasıl olduğunu açıklamışlardır. Öğretmenlerden bazıları (4 öğretmen) soruyu boş bırakmıştır. Her bir öğretmenin etkilendiği, hayal ettiği, betimlediği görsel farklı ve özgündür. Bu yüzden veriler tek tek, doğrudan alıntılar hâlinde sunulmuştur.

“Sahil kenarında kitap okuyanları görünce çok etkileniyorum” (K1).

“Bir ninenin ya da dedenin torunlarını çevresine toplayıp onlara bir şeyler okuması bence çok etkileyici bir görsel” (K2).

“Ben en çok otobüste, metroda yolculuk yaparken kitap okuyan kimselerin olduğu görselleri görünce etkileniyorum. Helal olsun, ne güzel vakit değerlendiriyor diyorum. Keşke hepimiz okusak, okuyabilsek...” (K3).

“Benim en çok etkilendiğim, bir pencere kenarında elinde kahvesiyle kitap okuyan kadın görseli. Deniz kıyısı da çok cezbedici bence” (K4).

“Maddi sıkıntılar yaşıyan çocukların geç saatlere kadar çalışıp yorgun düşmesi yerine kitap okuduklarını gösteren fotoğraflar beni çok etkiliyor” (K5).

“Sahafların fotoğraflarını incelemek beni her zaman hem kitap alma hem de kitap okuma konusunda etkiler” (K6).

“Devasa boyuttaki kütüphane görsellerini görmek bende her zaman kitap okuma isteği oluşturur” (K7).

“Birkaç aşamadan oluşan bir görsel olabilir. İlk görselde küçük bir çocuk küçük bir lambanın ışığıyla kitap okur. İkinci görselde çocuk diğer çocukların arasındadır ve bu kez ışık çocuktan yayılır. Yalnızca kendi aydınlıktır. Üçüncü görselde çocuk biraz daha büyümüştür. Yirmili yaşlardadır. Önünde birkaç kitap vardır ve kitaplardan yine ışık saçılmaktadır. Dördüncü görselde bu kez çocuk ders anlatmaktadır ve ışığı tüm sınıfı aydınlatır. Beşinci görselde çocuk orta yaşlıdır. Büyük bir kütüphanede kitap okumaktadır ve her yer aydınlıktır. Kendi ışığı kitaplarıinkiyle karışmıştır çünkü. Sonraki görselde kahramanımızın önce şehri aydınlanır, diğer görsellerde de sırasıyla ülkesi ve en son dünya ışıl ışıl olur. Bu durum kuşbakışı çizimlerle anlatılır” (K9).

“Ormanda gürül gürül akan bir çeşmenin yanına oturmuş kitap okuyan birinin olduğu bir fotoğraf beni çok etkiler” (K10).

“Karşıdaki sınıfın ilgi alanına veya çocuğun ilgi alanına göre bir resim etkileyici olabilir. Örneğin çocuk çizgi filmi seviyorsa bir çizgi film karakterinin kitap okuduğu görsel onu etkileyebilir. Mesela biri Galatasaray futbol takımını destekliyordur, bir aslanın kitap okuduğu görsel onu okumaya teşvik edebilir” (K12).

“Beni genelde doğada, kampta ya da hamakta kitap okuyan insanların olduğu görseller etkiliyor. Bir sahil kenarında deniz sesi eşliğinde kitap okuyan insanlar hevesimi artırıyor” (K13).

“Evin bir bölümündeki tavana kadar uzanan içi kitap dolu bir kütüphane görseli beni okumaya teşvik ederdi” (K14).

“Açıkçası kitabın kapağının görseli, kapakta kullanılan renkler, kitabın ismi beni okumaya çeker. Günümüzde herkesin elinde telefon olduğundan fırsat bulduğu anda telefona sarılmak yerine kitap okuyan insanların hepsi beni etkiler” (K15).

“Ben köyde birleştirilmiş sınıflarda okudum ve benim hayallerime kapılar açan tek şey kitaplardı. Her okuduğum cümlede karakter kimse o olurum, nerdeyse oraya giderim, ne hissederse ne yaşarsa onu yaşardım. Ne zaman bulunduğum yer dar gelse bir kitap arar elim. Gelgelelim ki öğrencilerimin elinde gördüğüm her kitap beni heyecanlandırır” (K17).

“Parkta arkadaş grubunu okurken görsem çok motive olurum” (K18).

“Bebeğini uyuturken kitap okuyan anneler ve babalar beni etkiler” (K19).

“Bir ülkenin kalkınmasının kitaplar ve kütüphaneler sayesinde olduğunu gösteren görseller beni her zaman derinden etkilemiştir” (K21).

“Bir ailenin hep birlikte kitap okuması beni hep özendirir” (K22).

“Kış gününde bir köy evinde sobanın çıtır çıtır yanan odun sesiyle eline kitabımı almış yanında da kedisi olan bir kişinin görseli...” (K23).

“Kitaplarla dolu bir kitaplık ve rahat bir koltuktan oluşan, pencere önünde bir kitap okuma köşesinin olduğu bir görsel...” (K24).

“Çok huzurlu bir mekân lazım. Mekân ne kadar huzurlu olursa o kadar çok etkileniyorum. Örneğin yemyeşil ağaçlarla kaplı bir ormanın içinde kuş sesleri eşliğinde okumak ya da bebeğiyle bir annenin okuduğu kitap. Ara sıra kitaptan kafanı kaldırıp o huzuru hissetmek ve sonra tekrar kitabın derinliklerine dalmak...” (K25).

Öğrencilere göre etkileyici bir okuma görselinin nasıl olması gerektiğine dair bulgular

Öğrencilere etkileyici bir okuma görselinin nasıl olması gerektiği sorulmuş ve alınan cevaplar tablolaştırılarak sunulmuştur.

Tablo 4: Etkileyici Bir Okuma Görselinin Taşınması Gereken Özellikler

Özellik	Katılımcı	(f)
Sıra dışı	K1	1
Motive edici	K2, K4, K6, K20	4
Heyecan uyandıran	K3	1
Huzur verici	K5, K11, K26, K36	4
Doğayla ilgili	K5, K11, K19, K30, K31, K37	6
Renkli	K7, K8, K17, K21, K23, K24, K25, K31, K33, K37	10
İlgi çekici	K7, K13, K25, K34, K35, K40	6
Komik	K7	1
Eğlenceli	K7, K24, K26, K34	4
Açıklayıcı	K8, K12, K32	3
Özlu	K9, K25	2
Anlamlı	K9	1
Sade	K10, K14	2
Anlaşılır	K15	1
Metinle uyumlu	K16	1
Hayal gücünü harekete geçiren	K16, K18, K32	3
Çok boyutlu	K18	1
Güncel	K27	1
Faydalı	K28	1
Net bir mesajı sahip	K29	1
Bilinçlendirici	K22, K26, K27, K36	4
Gerçekçi	K37	1
Akıcı	K35	1
İlham verici	K39	1
Ders verici	K39	1
Düşündürücü	K40	1
İçinde çocuk olan	K30, K38	2

Tablo 4 incelendiğinde; 10 öğrenci etkileyici bir okuma görselinin taşınması gereken özelliğin renkli olması gerektiğini ve 6 öğrenci de ilgi çekici olması gerektiğini savunmuştur. 6 öğrenci okuma görselinin etkileyici olması için doğayla ilgili olması gerektiğini belirtmiştir; bu görüş de öğrencilerin doğayı sevmeleri, beğenmeleri ve doğaya ilgi duyduklarını düşündürmektedir. 4 öğrenci etkileyici bir okuma görselinin motive edici, 4 öğrenci huzur verici, 4 öğrenci de bilinçlendirici olması gerektiğini vurgulamıştır. Toplamda 27 özellik elde edilmiştir. Etkileyici bir okuma görselinin taşınması gerektiği özelliklerin belirtildiği görüşlerden bazıları şu şekildedir:

“Heyecanlı olmalı. O heyecam gördüğümüz zaman okuma isteği daha çok gelir yani bana göre” (K3).

“Canlı renkler kullanılmalı ve açıklayıcı olmalıdır” (K8).

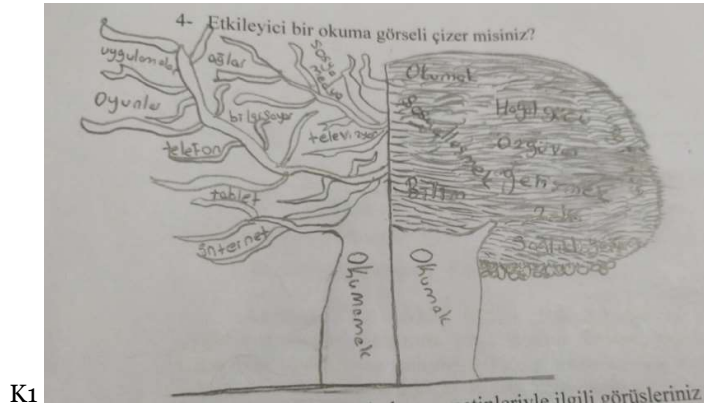
“Metinle alakalı olmalı ki gözümüzle canlandırmalıyız” (K16).

“Bize iyi örnek olmalı ve okumaya motive etmelidir, okuma alışkanlığı oluşturmalıdır” (K20).

“İlham verici ve ders verici olmalıdır” (K39).

Öğrencilerin etkileyici bir okuma görseli çizmelerine dair bulgular

Formda öğrencilerden etkileyici bir okuma görseli çizmeleri istenmiş ve 7 öğrenci çizim yapmamıştır. Öğrencilerin yarısı (20 öğrenci) çizim yapmıştır fakat çizdikleri resimler, okuma becerisiyle alakalı değildir. Konuyla ilgili çizim yapan öğrencilerin (13 kişi) resimleri aşağıda sunulmuş ve yorumlanmıştır.

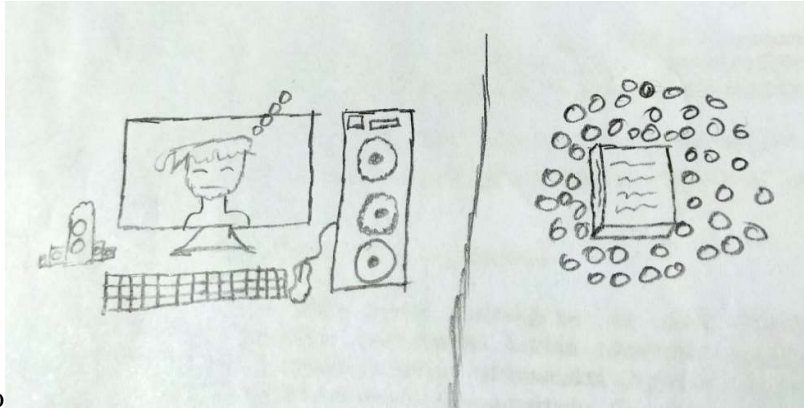

Öğrenci, “okumak” ve “okumamak” diye bir ağacı adlandırmış ve ikiye ayırmıştır. Bir tarafta okumamanın sebeplerine değinmiş, bir tarafta da okumanın sağladığı katkılara yer vermiştir. (K1)

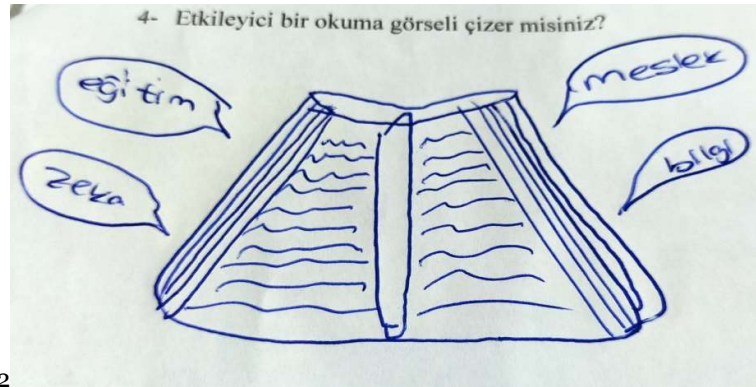
K4

Öğrenci, bir tarafta kitap okuyan bir tarafta okumayan ve telefon bakan kişi çizmiştir. Kitap okuyan kişinin çevresi renkli, okumayan kişinin ise renksizdir. (K4)

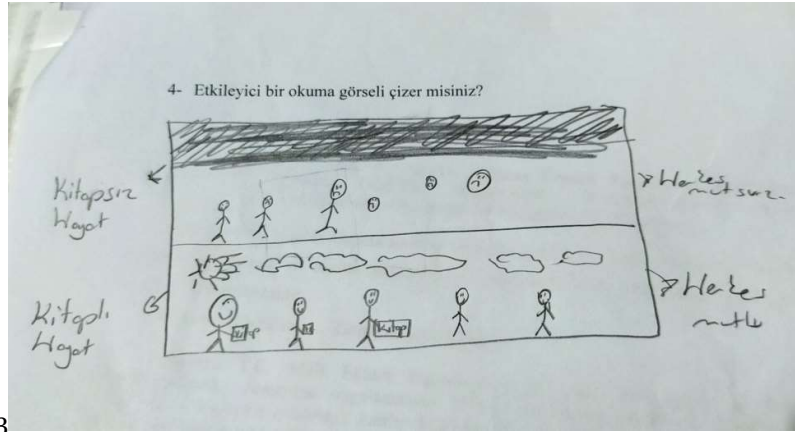
K10

Öğrenci, bilgisayar ortamını ve kitap okumayı kıyaslamıştır. Resimden anlaşılan odur ki, kişi bilgisayar ortamında kısıtlı düşünür ama kitap okursa düşünceleri gelişir (K10).

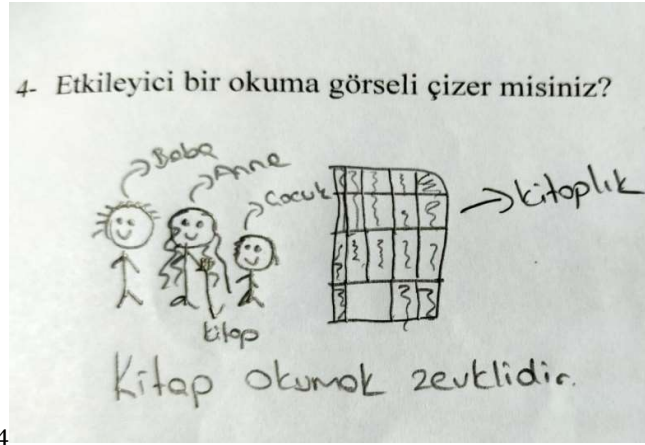
K12

Öğrenci bir kitap resmi çizmiş ve çevresine kitap okumanın meslek, eğitim, zekâ, bilgi gibi katkılarını yazmıştır. (K12)

K23

Öğrenci, üst kısma kitapsız hayata sahip olan kimselerin mutsuz olduğunu, kitaplı hayata sahip olan kişilerin ise mutlu olduğunu resmetmiştir. (K23)

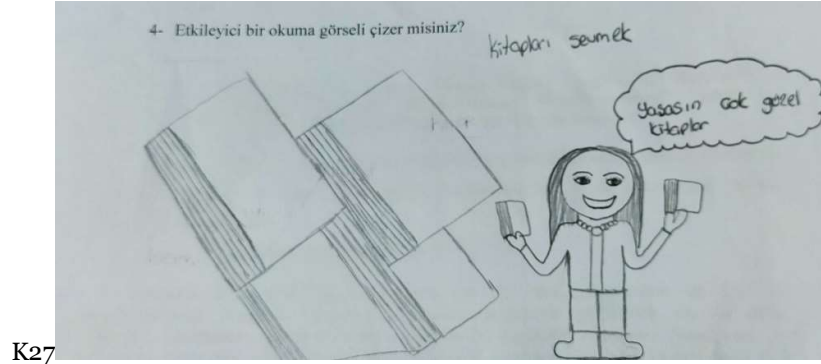
K24

Öğrenci kitaplarla dolu bir kitaplığın etrafında birlikte kitap okuyan anne, baba ve çocuk çizmiştir. Resmin en altına "Kitap okumak zevklidir." yazarak mesajını doğrudan iletmiştir. (K24)

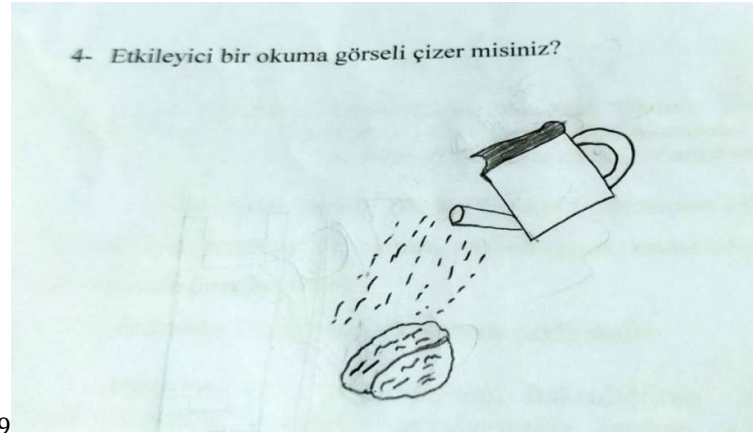
K26

Öğrenci kupa bardak şeklinde kitap çizmiştir ve kitap okumanın da sıcak bir çay içmek kadar keyifli olduğunu, bir fincan kahveyle hoş bir vakit oluşturduğunu anımsatmak istemiştir. (K26)

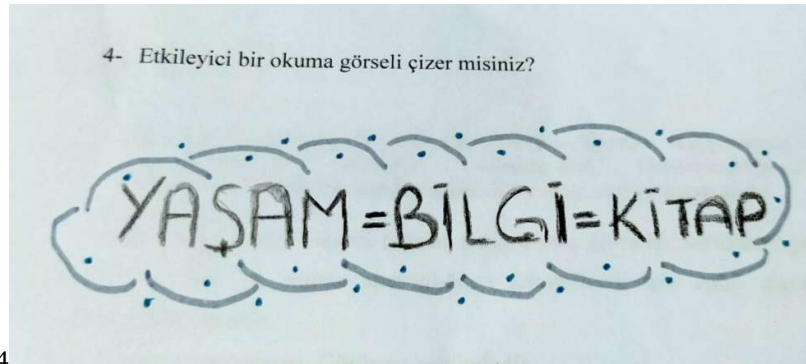
K27

Öğrenci, birçok kitap resmi ve elinde de kitaplar olan bir kişi çizmiştir. Kişiyi “Yaşasın çok güzel kitaplar” diyerek konuşturmuştur. Resmin üzerine de “kitapları sevmek” yazarak kitap sevgisini ve kitapların güzelliğini vurgulamıştır. (K27)

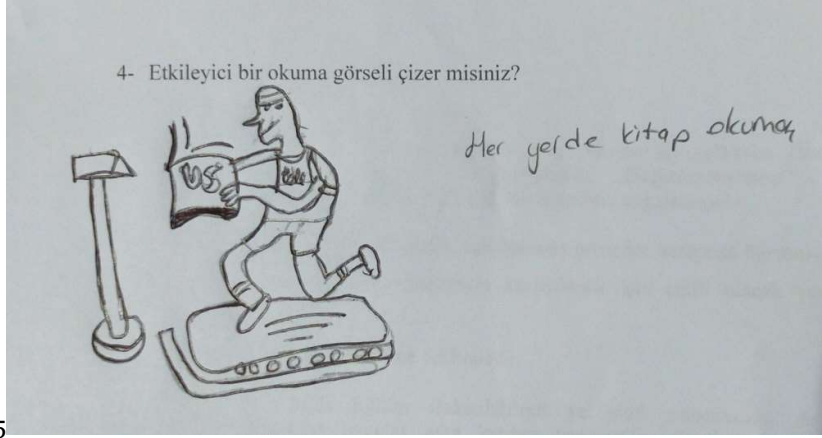
K29

Öğrenci, kitapla sulanan bir beyni çizmiştir. Bir çiçeğin suyla beslenmesi, büyümesi gibi beynin de kitapla yetişeceğinin, gelişeceğinin anlatmak istemiştir. (K29)

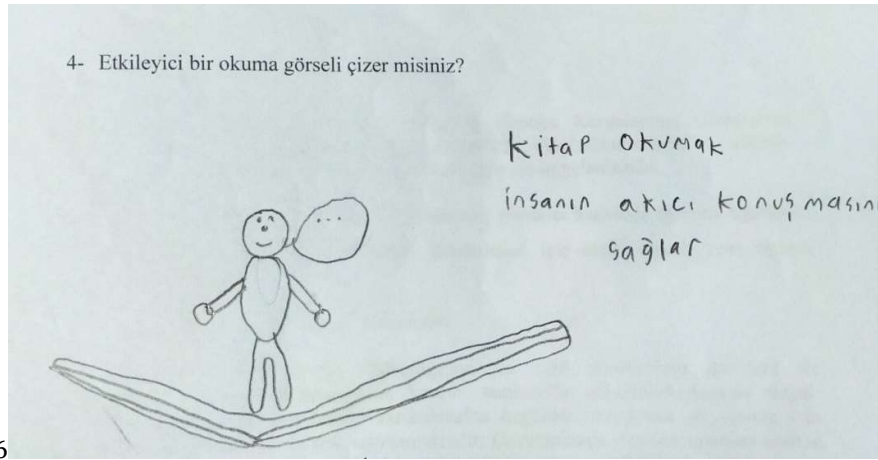
K34

Öğrenci yaşamın, bilginin ve kitabın eşdeğer olduğunu yazarak slogan niteliğinde doğrudan bir mesaj vermek istemiştir. Burada kitabın, bilginin bir yaşam kadar önemli olduğunu vurgulamak istemiştir (K34).

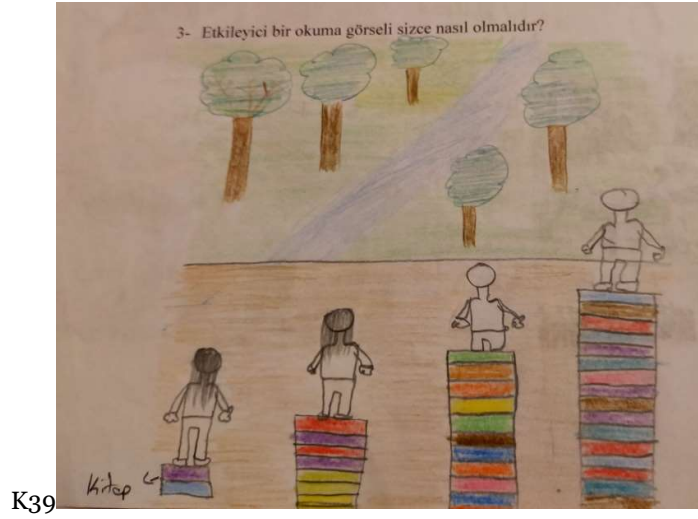
K35

Öğrenci, spor salonunda koşu bandında sporunu yapan bir kişinin kitap okuduğunu çizmiştir. Görselin üst kısmına “her yerde kitap okuma” yazmış ve kitap okumanın yeri ve zamanı olmadığını, her yerde ve her zamanda gerçekteşebileceğine değinmiştir (K35).

K36

Öğrenci, kitabın üzerine konuşan bir kişi çizmiştir. Ayrıca “Kitap okumak insanın akıcı konuşmasını sağlar.” şeklinde yazı ekleyerek okumanın yararını belirtmiştir (K36).

Öğrenci, doğanın güzelliklerinin yer aldığı bir manzarayı görmek isteyen dört kişiyi merdiven basamaklarının üzerinde resmetmiştir. Bu basamaklar kitaplardır ve en çok basamağa yani en çok kitaba sahip olan kimse manzarayı görebilmektedir. Böylelikle okuyan kimsenin okumanın katkılarını görebileceğini vurgulamıştır (K39).

Tartışma, sonuç ve öneriler

Araştırmada görsellerin önemi savunulmuş ve öğrenme sürecine sağladığı katkılara değinilmiştir. Katılımcılar okuma alışkanlığı edindirebilecek etkileyici okuma görselleri çizmişler, betimlemişlerdir. Alan yazın tarandığında etkileyici okuma görsellerinin betimlenmesi veya çizilmesi amacını taşıyan bu çalışmaya bire bir benzer bir çalışma bulunmamaktadır. Genel amaçlar itibariyle görsellerin önemine değinen, okuma alışkanlığı kazandırılmasını hedefleyen çalışmalar mevcuttur. Bu araştırmalar incelendiğinde bulgular açısından yapılan araştırmayla benzerlikler söz konusu olmuştur. Ersoy (2019) tarafından yapılan çalışmada yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kullanılan ders kitaplarındaki görsellerin dersin anlaşılmasını kolaylaştırdığı ve öğrenme ortamına katkı sağladığı belirtilmiştir. Yeğen (2014) tarafından yapılan çalışmada Türkçe dersi öğretim programındaki kazanımların görsellerle geliştirilmesi hedeflenmiş ve görsellerin konuşma becerisini geliştirdiğine ulaşılmıştır.

Dikeç (2004) tarafından yapılan çalışmada kitap resmi denilen illüstrasyonların öğrenci üzerindeki etkisini araştırmak amaçlanmıştır. Çalışmada ilköğretim birinci kademedeki öğrenim gören öğrencilere Türkçe ders kitaplarındaki illüstrasyonlara yönelik tutumlarını, illüstrasyonların öğrencinin öğrenme sürecine etkisini ve akılda kalıcılığını belirleyici anket uygulanmıştır. Anket sonucunda öğrencilerin illüstrasyonlara öncelik verdiğine, en çok resimlere ilgi gösterdiğine, metinlerin içeriğini resimlerle daha iyi kavradığına, resimler sayesinde anlatılmak istenen mesajın daha kalıcı olduğuna, öğrenilen bilgilerin resimler aracılığıyla daha kolay hatırlandığına ulaşılmıştır. Yapılan çalışmada da katılımcı öğrencilerin %75'inin resimli kitap tercih ettiği görülmüştür. Çalışmalar bu açıdan benzerlik göstermektedir.

Gürsoy (2018) tarafından yapılan çalışmada da okuma saatinde kullanılan çizgi romanların okuma alışkanlığına katkısı incelenmiştir. Bulgular sonucunda öğrencilerin resimsiz kitaplarda zorlandığına ulaşılmıştır. Resimli kitapların öğrenciler için tercih edilmesi, resimsiz kitapların öğrencilerin zorlanmasına sebep olması resimlerin öğrenciler açısından önemini göstermektedir. Çizgi romanların dikkat çekmesi, öğrencilerin de dikkatini çeken kitaplara yönelmesi ve bu durumun okuma alışkanlığı

oluşumuna katkı sağlaması sonucuna ulaşılmıştır. Bu yüzden araştırmacı, okumayı sevmek/sevdirmek için görsellerin olduğu çizgi romanları önermiştir. Görsellerin yer aldığı çizgi romanların öğrencinin okuma alışkanlığına katkı sağlaması, araştırmanın görsellerin önemini vurgulaması açısından bu çalışmayla paralel olduğunu göstermektedir.

Etkileyici bir okuma görselinin taşıması gereken özellikler öğretmenler tarafından en çok dikkat çekici, mesajı anlaşılır ve yaş grubuna uygun olması şeklinde sıralanmıştır. Öğrencilerin çoğuna göre etkileyici bir okuma görseli renkli, ilgi çekici, doğayla ilgili ve bilinçlendirici olmalıdır. Öğretmenler genel olarak güzel bir manzara karşısında kitap okunulan görsellerin onları etkilediğini belirtmişlerdir. Etkileyici bir okuma görseli tasvir ederken mekân ön plana alınmıştır. Öğrenciler okumanın faydalarını yansıtan etkileyici okuma görselleri çizmişlerdir. Çizilen resimlerde karşıtlıklara yer verilmiştir. Örneğin, okuyan bir kimseyle okumayan kimse gibi karşılaştırılabilir durumlar görülmektedir. Öğrencilerin bu tarz görsellerden genel olarak etkilendiği düşünölmektedir.

Bu sebeple okuma alışkanlığı oluşumunda kitapların basımıyla ilgilenen herkese görev düşmektedir. Kitaplardaki görsellerin okuma alışkanlığı kazanımında etkileyici olmasına, görsel-metin uyumunun olmasına, görsellerin renkli olmasına, görselin mesajı anlaşılır kılmasına, kapak resimlerinin içeriğe ve okuyucuya uygun olmasına dikkat edilmelidir. Araştırmada öğrenci ve öğretmenlerin çizdikleri/betimledikleri etkileyici okuma görselleri dikkate alınmalıdır. Kitaplarda kişiyi okumaya teşvik edecek, okumanın önemini kavratacak, onları bilinçlendirecek görseller bulunmalıdır. Okuma, her zaman ve her yerde gerçekleştirilebilen bir eylem olmalıdır. Okumanın bu yönüne dikkat çeken görseller “her yerde ve her zaman okumak” teması altında çoğaltılmalı ve bu görseller bireylerin görebileceği topluma açık olan, ses getirebilecek yerlerde örneğin sosyal medya ortamlarında paylaşılmalıdır.

Yapılan araştırma sonucunda bireyleri ve toplumu etkileyerek harekete geçirecek görsellere ulaşılmıştır. Manzaraya karşı elinde kahvesiyle kitap okuyan bir kişi, spor salonunda yürüyüş bandında elinde kitap okuyan bir genç, sahil kenarında denize karşı kitap okuyan kimseler, bebeğine kitap okuyan anne-babalar, torunlarına okuyan nineler- dedeler, hep birlikte kitap okuyan gruplar, maddi imkânsızlıklar yaşıyan çocuğun kitap okuma isteği, sakin ve huzurlu bir ortamda okumak, evde okuma saati yapan bir aile, otobüs- metro gibi ulaşım araçlarında yolculuk yaparken okumak, evinde büyük bir kitaplığa sahip olan kimsenin okuması, sıcakık yanan bir sobanın olduğu huzurlu bir köy evinde okumak kişileri kitap okuma konusunda olumlu etkilemektedir. Bu şekilde çizilen görsellerin daha çok olması gerekmektedir. Ayrıca öğrenci ve öğretmenlerin betimledikleri/çizdikleri kurgulanmış görsellerden en etkileyici olanlar seçilerek afiş olarak düzenlenebilir, okullara Milli Eğitim Bakanlığının izninde asılabilir, kamuya açık alanlarda yine gerekli izinler alınarak sunulabilir.

Topluma “vaktini değerli kılmak ve verimli kullanmak” bilinci, etkileyici okuma görselleri sayesinde yerleştirilmelidir. Bu görseller çöpün kıyısında ekmek derdinde olan bir çocuğun kitap bulduğundaki sevincini yansıtan ve çocuğun hemen okuma isteğiyle kitap okuduğunu gösteren, sokakta yağmurun altında bir yere sığınarak kitap okuyan bir kişi, uyumadan önce başucunda bulundurduğu kitabı her gece okuyan kimseler, bir bankta otururken okuyan kişi, tarlada çalışıp yorulmuş ve molasında dinlenirken kitap okuyan bir çiftçi, derste hep birlikte kitap okuyan öğrenciler, hayvanlarını otlatırken kitap okuyan bir çoban, su imkânı olmayan köylerde çeşmede suyunu doldurana kadar kitap okuyan kimseler, çorba karıştıırken, ocakta yemeğin pişmesini beklerken okuyan ev hanımları, pazardaki satıcının kitap okuması, hamakta sallanırken kitap okumak, hastanelerde okumak, banka kuyruğunda, bekleme

esnasında okumak, teknedevapırda okumak şeklinde olabilir. Sonuç olarak kişileri okumaya motive edecek, etkileyecek, “ben de okumalıyım” dedirtecek görseller tasarlanmalı ve topluma sunulmalıdır.

Kaynakça

- Aküzüm, L. ve Bars, M. (2022). Ortaokul öğrencilerinin okuma kültürlerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (27), 97-122.
- Büyüköztürk, Ş. (2018). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı* (24. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Dikeç, L. (2004). *İlköğretim okullarındaki Türkçe ders kitaplarında kullanılan kitap resimleri (illüstrasyonlar), teknikleri ve öğrenmeye katkısı* (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Ersoy, İ. (2019). *Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kullanılan ders kitaplarındaki görsel öğelerin değerlendirilmesi* (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi). Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Çanakkale.
- Güneş, F. (2007). *Türkçe öğretimi ve zihinsel yapılandırma*. Ankara: Nobel Basımevi.
- Güneş, F. (2013a). Görsel okuma eğitimi. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(1), 1- 17.
- Güneş, F. (2013b). Türkçede metin öğretimi yerine metinle öğrenme. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Türkçenin Eğitimi Öğretimi Özel Sayısı*, 6(11), 603-637.
- Gürcan, H. İ. (1999). *Okuma alışkanlığı ile kitap yayıncılığının kültürel iletişim ve teknolojisine bağlı sorunları karşısında Türkiye koşulları temelinde bir model önerisi* (Yayınlanmış Doktora Tezi). Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Gürsoy, H. C. (2018). *Kitap okuma alışkanlığının kazandırılmasında yardımcı bir araç olarak çizgi romanların kullanılması* (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi). Erciyes Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Kayseri.
- Karasar, N. (2017). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Kırbaş, A., Orhan, S. ve Topal, Y. (2012). İlköğretim Türkçe ders kitaplarındaki görsel öğelere öğretmen görüşlerinden hareketle eleştirel bir bakış. *Turkish Studies*, 7(4), 2225- 2235.
- Kuşçu, E. (2017). Yabancı dil öğretimi/ öğreniminde görsel ve işitsel araçları kullanmanın önemi. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(43), 213-224.
- Melanhoğlu, D. (2012). İlköğretim ikinci kademe Türkçe dersinde görsel okumanın yeri. *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, 725, 316-326.
- Neuman, W. L. (2017). *Toplumsal araştırma yöntemleri nitel ve nicel yaklaşımlar I. cilt ve 2. Cilt.* (Çev. Özge, S.). 9. Basım. Ankara: Yayınodası Yayıncılık.
- Okuma Kültürünü Yaygınlaştırma Platformu, Türkiye Yayıncılar ve Yayın Dağıtımçıları Birliği Derneği. (2019). *Türkiye okuma kültürü araştırması 2019*. Erişim adresi: <http://okuyayplatformu.com/wp-content/uploads/2020/02/okuma-kulturu-arastirmasi.pdf>
- Özbay, M. (2014). *Anlama teknikleri: I okuma eğitimi*. 4. Baskı. Ankara: Öncü Basımevi.
- Özgeldi Büyüktopbaş, H. ve Uçar, T. F. (2021). Görsel okuma ve tipografik açılımları. *Sanat ve Tasarım Dergisi*, 11(1), 158-175.
- Öztürk, B. (2020). Halide Edib'in anılarında okuma kültürü. *Turkish Studies*, 15(2), 1221- 1235.
- Savaş, B. (2018). *Okuma eğitimi ve çocuklarda dil gelişimi*. İstanbul: Papatya Yayıncılık Eğitim.
- Sever, S. (2013). *Çocuk edebiyatı ve okuma kültürü*. İzmir: Tudem Yayınları.
- Sevgi, S. ve Karakaya, M. (2021). Ortaokul öğrencilerinin okuma alışkanlığı ve problem çözme becerisinin incelenmesi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 41(2), 1203-1225.
- Şeref, İ. ve Şahin, M. (2022). Okuma kültürü edindirme sürecine yönelik bir eylem araştırması. *Türk Kütüphaneciliği*, 36(2), 133-148.

- Topçuoğlu, F. (2010). *Ana dili öğretiminde beceri alanları (ilköğretim ikinci kademe Türkiye ve İngiltere örneği)*. 2. Baskı. İstanbul: Kerasus Yayınları.
- Topçuoğlu Ünal, F. ve Yiğit, A. (2014). Çocuklarda okuma kültürünün oluşmasında ailenin etkisi. *International Journal of Language Academy*, 2(4), 308-322.
- Türkiye İstatistik Kurumu, (2014-2015). *Zaman Kullanım Araştırması*. Erişim adresi: <https://tuikweb.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=18627>
- Uzuner, S., Aktaş, E. ve Albayrak, L. (2010). Türkçe 6, 7 ve 8. sınıf ders kitaplarının görseller (illüstrasyonlar) açısından değerlendirilmesi. *TÜBAR-XXVII-/2010-Bahar*, 721-733.
- Ürün Karahan, B. (2015). *5. ve 6. sınıf öğrencilerinin okumaya karşı tutum ve motivasyonlarının okuduğunu anlama becerileri ile ilişkisi* (Yayınlanmış Doktora Tezi). Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Yeğen, Ü. (2014). *Ortaokul öğrencilerinin konuşma becerilerinin geliştirilmesinde görsellerin etkisi* (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi). Dumlupınar Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Kütahya.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, B. (2012). Okumanın nörobiyolojisi. *Türk Kütüphaneciliği*, 26(1), 142- 147.